

Samiec jera w prawie
kompletnej szacie
godowej (kwiecień)
ma wciąż żółty dziób.

Piotr Gryz

www.ornitofrenia.pl

JERABEK

Jer to najbliższy kuzyn zięby, w Polsce obserwowany głównie podczas jesiennych i wiosennych przelotów oraz zimą. Niestety, choć wciąż jest jednym z najszerzej rozprzestrzenionych łuszczaków, należy do gatunków potencjalnie najbardziej zagrożonych zmianami klimatycznymi.

Łuszczakowate (Fringillidae) to jedna z najliczniejszych i najszerzej rozprzestrzenionych rodzin ptaków wróblowych. Spośród 18–20 gatunków stwierdzonych w Polsce (w tym 11 lęgowych) chyba najliczniejsza i najbardziej znana jest zięba zwyczajna *Fringilla coelebs*. Ma ona jednak mniej znanego, lecz równie szeroko rozprzestrzenionego kuzyna – jera *Fringilla montifringilla*, zwanego dawniej lub lokalnie także ziębą sosnowką, ziębą bukówką, ziębą ir lub ziębą jer (Sokołowski 1958). Ten niezwykle piękny gatunek gniazduje daleko na północy, a w Polsce jest licznie i regularnie obserwowany podczas jesiennych oraz wiosennych przelotów (od marca do maja i od września do listopada). Jest również dobrze znanym gościem w zimowych karmnikach, gdyż część tych ptaków zimuje na terytorium naszego kraju, zwykle nielicznie, choć liczebność może się zmieniać z roku na rok. Jery były również w Polsce sporadycznie obserwowane latem, a próby lęgowe odnotowywane u prawie wszystkich naszych sąsiadów mogą sugerować, że i w naszym kraju jer jest gatunkiem sporadycznie lęgowym, choć do tej pory nie ma na to dowodów (Czarnecki i in. 1982; Tomiałojć i Stawarczyk 2003).

Jer jest średniej wielkości łuszczakiem ze spiczastym czubkiem, szerokimi skrzydłami i charakterystycznym białym kuprem. Osiąga długość 13,5–17 cm, rozpiętość skrzydeł 25–28 cm; długość skrzydła 8,5–9,6 cm i masę ciała w granicach 17–30 g (Czarnecki i in. 1982; Clement i Arkhipov 2016). Pod względem morfometrycznym prawie nie różni się od zięby zwyczajnej – może być od niej o zaledwie 1 cm krótszy, lecz za to o 1 g cięższy. Uderzająca jest natomiast różnica w barwie upierzenia, szczególnie samców w szacie godowej.

Trójbarwny klejnot

Jer należy do najpiękniej ubarwionych łuszczaków, a szczególnie dotyczy to samców, u których w szacie godowej dominują trzy barwy – pomarańczowa, czarna i biała. Mają one całkowicie czarną głowę, boki szyi, górną część

**U dość skromnie
ubarwionej samicy
jera rzucają się w oczy
bladoszare boki szyi.**

fol. Piotr Gwyz

grzbietu, wierzch skrzydeł i ogon. Kontrastuje z nimi pomarańczowa pierś, górna część brzucha, boki oraz nieco jaśniejsze gardło, barkówki i mniejsze pokrywy skrzydłowe. Całość tego efektownego upierzenia ozdabiają dodatkowo białe elementy, w tym podogonie i średnie pokrywy oraz końce dużych pokryw i nasady wewnętrznych lotek pierwszorzędowych, tworzące na złożonym skrzydle małą, białą plamę. Najbardziej jednak rzuca się w oczy biały środek dolnej części grzbietu, rozciągający się aż na kuper. Jest to też jedna z ważnych cech diagnostycznych, gdyż u zięby zwyczajnej kuper jest zawsze żółtawozielony. U samca jera w szacie godowej widoczne też są szare pokrywy nadogonowe z płowobrazowymi końcówkami oraz bladożółte brzegi lotek drugo- i trzeciorzędowych, które w locie tworzą dwie wyraźne, jasne pręgi oraz jedną dodatkową, barwy pomarańczowej. Jasnopomarańczowy naliot – mniej lub bardziej intensywny – znajduje się też na białych pokrywach podogonowych i brzuchu, a gdy samiec jera rozłoży skrzydła, rzucają się w oczy dodatkowo jego cytrynowożółte małe pokrywy podskrzydłowe. Niektóre osobniki mają też czasami kilka czarnych plam na bokach ciała. Jery charakteryzują też ciemnobrązowe tęczęwka i nogi oraz niebieskoszary, stożkowaty dziób z czarnym końcem i krawędziami tnącymi, blednący po łęgach.

Niestety, najintensywniej wybarwione samce jerów w Polsce są obserwowane rzadko, a jeżeli już, to tylko podczas przelotów wiosennych – pod koniec kwietnia i w maju. Wyjątkowy pod tym względem był początek kwietnia 2022, kiedy to podczas chwilowego nawrotu zimy prawie w całym kraju można było obserwować samce jera w szacie godowej – kompletnej lub prawie kompletnej. W Polsce jednak najczęściej obserwuje się samce jerów w nieco skromniejszym i bledszym upierzeniu spo-

czynkowym. Charakteryzuje się ono głową i wierzchem ciała brązowo nakrapianymi oraz z brązowawymi lub szarobrazowymi krawędziami piór, bladoszarym karkiem i tyłem szyi, niebieskoszarymi bokami szyi oraz bledszym, żółtawym dziobem.

U jerów występuje wyraźny dymorfizm płciowy w okresie godowym i mniej wyraźny po odbyciu łęgów. Samica w upierzeniu godowym jest podobna do samca w upierzeniu spoczynkowym, ale z bardziej brązową głową, gdzie na bladoszarym ciemieniu i karku widoczne są ciemne środki piór. Oprócz tego rzucają się w oczy bladoszare boki szyi, szarobrazowe pokrywy uszne, a na piórach płaszcz – szerokie, bladobrazowe brzegi. Samica jera ma również mniej pomarańczowej barwy na barkówkach, a ciemne pióra na skrzydłach i ogonie są bardziej brązowe i jaśniejsze niż u samca. W upierzeniu spoczynkowym samica z wierzchu blednie, szczególnie na głowie, a na krawędziach lotek trzeciorzędowych i wewnętrznych częściach lotek drugorzędowych barwa brązowa staje się cieplejsza. Spód ciała natomiast wyraźnie ciemnieje, a dziób przeważnie jest barwy rogowej i nie ma ciemnego końca.

Do samicy bardzo podobne są ptaki juwenalne, ale są jeszcze bardziej brązowe, z rozległymi bladobrazowymi końcówkami piór na głowie, szyi, karku, płaszczu i grzbiecie oraz końcami średnich i dużych pokryw barwy od bladożółtej do bladopomarańczowej oraz matowożółtym kuprem i brzuchem. Pierwszoroczne samce przypominają natomiast dorosłe osobniki w świeżym upierzeniu, z wyjątkiem jaśniejszych, pomarańczowych lub rdzawobrazowych mniejszych pokryw oraz szarobrazowych, a nie czarnych, zewnętrznych dużych pokryw i pokryw lotek pierwszorzędowych.

Tak efektowne upierzenie sprawia, że jery są prawdziwą ozdobą zimowych karmników. Niestety, ten szeroko roz-

Samiec jera w szacie godowej (czerwiec) wyróżnia się niebieskoszarym dziobem, czarną głową, bokami szyi, górną częścią grzbietu oraz wierzchem skrzydeł i ogona; u niektórych ptaków na grzbiecie może wciąż występować niewyraźne łuskowanie.

fol. Piotr Gryz

przestrzeniony gatunek jest w Polsce tylko gościem, a jego prawdziwym matczynikiem jest rozległa tajga.

Jak gołąb wędrowny

Jer jest gatunkiem borealnym, którego areal lęgowy rozciąga się szerokim pasem od Skandynawii aż do wschodniej Rosji, wliczając Półwysep Czukocki, Kamczatkę, Sachalin i Kraj Amurski, a na południe sięga do północno-wschodniego Kazachstanu, środkowego i południowo-wschodniego Altaju, Tuwy, południowych okolic jeziora Bajkał oraz zachodniej Mongolii. Stwierdzano też próby lęgowe poza naturalnym zasięgiem, m.in. w Islandii, na Wyspach Owczych, w Szkocji, Danii, Holandii, Czechach, Niemczech, Austrii, północnych Włoszech, na Białorusi i nawet na dalekich Aleutach.

Jery zamieszkują różne typy zadrzewień, ale najchętniej z domieszką lub przewagą brzozy, a ponadto lasy iglaste i czasami również mieszane. Ekstremalnie północne populacje, gniazdujące wzdłuż północnej krawędzi tundry, zasiedlają też zarośla brzozy karłowatej i wierzby, a te ze skrajnego południa również nadrzeczne łęgi, szczególnie porośnięte olchą. Na zimowiskach, a więc i w Polsce, jery przebywają głównie w lasach liściastych i niewielkich zadrzewieniach, zwłaszcza z bukiem lub grabem, a także w kępach krzewów na terenach otwartych i skrajach pól uprawnych, w sadach i parkach.

Zimowiska jerów obejmują zachodnią, środkową i południową Europę oraz północną Afrykę, Bliski Wschód, południowo-zachodnią, środkową i wschodnią Azję aż do Tajwanu, północnych Filipin i Japonii. Jery zimują też w Himalajach, gdzie docierają aż do 3050 m n.p.m. Trzeba jednak zaznaczyć, że nie wszystkie populacje jerów są

wędrowne – niektóre, jak np. te z południowej Szwecji, skrajnie południowo-wschodniej Norwegii czy środkowo-południowej Rosji, są osiadłe. Większość jerów odbywa jednak wędrówki, opuszczając lęgowiska we wrześniu, październiku lub listopadzie.

Podczas przelotów nad lądami jery zwykle migrują za dnia, ale, co ciekawe, nad morzami (np. nad Morzem Północnym) przelatują zwykle nocą. Tempo migracji wciąż nie jest dobrze poznane. Dość skromne dane wskazują na niezwykle zdolności migracyjne. Na przykład jeden osobnik zaobrazkowany w Norwegii zaledwie 9 dni później został stwierdzony w południowo-zachodniej Islandii, pokonując dystans 1130 km, czyli średnio ok. 125 km dziennie, i to głównie nad oceanem. Warto zaznaczyć, że ptaki dorosłe zimują dalej na północy niż osobniki immaturalne. Ponadto liczba samców na zimowiskach spada z północy na południe (za wyjątkiem lat ubogich w pożywienie na północy), a samice zwykle opuszczają lęgowiska przed samcami.

Ptaki z europejskich populacji – z Fennoskandii i zachodniej Rosji – opuszczają lęgowiska już we wrześniu lub na początku października, podążając na zimowiska znajdujące się w południowej i zachodniej Europie, południowo-zachodniej Turcji, na Krecie, Cyprze, w Izraelu, a także na Kaukazie i w północno-zachodnim Iranie. Ciekawe jest, że europejskie jery zdecydowanie szybciej migrują w kierunku zachodnim i południowo-zachodnim niż w południowym lub południowo-wschodnim. Większość z nich do połowy października osiąga już Pireneje i wybrzeża Morza Śródziemnego, a niewielka liczba przekracza także Cieśninę Gibraltarską, docierając do skrajnie północnego Maroka i wybrzeży Algierii, i – rzadko – jeszcze dalej na południe. Należy też podkreślić, że w Afryce jery poja-

wiają się zwykle w latach, kiedy panują niekorzystne warunki pogodowe w Europie. Jery migrujące na wschodnie zimowiska docierają na nie nieco później i w południowo-wschodniej Europie i we wschodniej części basenu Morza Śródziemnego pojawiają się najczęściej od połowy listopada do grudnia.

Wydaje się, że większość jerów wykazuje silne przywiązanie do obszarów zimowisk, a niektóre osobniki stwierdzano na tych samych zimowiskach nawet 6 lat później. Jednak z drugiej strony część ptaków zmienia je z roku na rok, i to znacznie. Na przykład osobnik zaobraczkowany zimą w Szwajcarii następnego roku zimował już w Irlandii, a niektóre ptaki zimujące w Wielkiej Brytanii stwierdzono w kolejnych zimach we Włoszech i Chorwacji. Jeszcze ciekawsze jest to, że niektóre ptaki zimujące w środkowej Europie w kolejnych latach stwierdzano zimą aż na Kaukazie.

W latach z obfitością pożywienia i po udanych sezonach lęgowych jery stają się czasami migrantem bardzo licznym i wręcz inwazyjnym, tworzącym wielotysięczne, lub nawet wielomilionowe stada, poruszające się w różnorodnych kierunkach po rozległych obszarach Europy. Prawdziwy rekord odnotowano w 1951 r. w rejonie miasta Thun (Szwajcaria), kiedy to obserwowano stado liczące aż 72 miliony osobników! (Ottaviani 2008). Inne, mniejsze inwazje jerów odnotowano też podczas zim 1937/1938, 1974/1975 i 1976/1977, a niektóre źródła wspominają o jeszcze większych stadach stwierdzanych w środkowej Europie, liczących nawet ok. 80 milionów osobników. Te koczujące stada często zatrzymują się na pewien czas w lasach bukowych, choć w przypadku obfitych opadów śniegu mogą też zapuszczać się na podwórka i do ogrodów. Wieczorem zbierają się w jeszcze większe grupy w tzw. dormitorium, oferując obserwatorom imponujący spektakl, przywodzący na myśl wielomilionowe stada wytopionych gołębi wędrownych *Ectopistes migratorius* z Ameryki Północnej. Co ciekawe, podobnie jak one, jery koncentrują się w buczynach, a bukiew stanowi ich ulubiony pokarm. Można więc pokusić się o stwierdzenie, że jer jest swego rodzaju europejskim odpowiednikiem gołębia wędrownego.

Ciekawe, że również w Ameryce Północnej jery były wielokrotnie stwierdzane, m.in. na Alasce, w zachodniej Kanadzie, a nawet wielokrotnie w różnych częściach USA. Pokażna liczba stwierdzeń pochodzi też ze statków pływających na Morzu Beringa, a na Aleutach jery są stwierdzane corocznie wiosną i jesienią. Między innymi na znanej z filmu „Wielki rok” wyspie Attu w ostatnich 20 latach maksymalna liczba ptaków obserwowanych jednego dnia wyniosła aż 150 osobników!

Oczywiście stwierdzeń jera poza naturalnym zasięgiem odnotowano znacznie więcej, np. na Spitsbergenie, Wyspie Niedźwiedziej, Azorach, Maderze, Wyspach Kanaryjskich, w Afryce na południe od algierskiej Sahary, w Mauritanii i na morzu: 60 km na zachód od Senegalu, w Bahrajnie, Zjednoczonych Emiratach Arabskich, w Indiach (Ladakh), Bhutanie, Tajlandii, Wietnamie i na Wyspie Pribyłowa.

Wiosenny przelot powrotny jera trwa od końca lutego do początku maja, za wyjątkiem skrajnej północy – Półwy-

spu Kolskiego i północnej Syberii – gdzie ptaki docierają dopiero na początku czerwca. Po przybyciu do tajgi jery przystępują do lęgów.

Tajgowa zięba

Okres lęgowy jerów przypada na okres od maja do początku sierpnia i zwykle odbywają one jeden lęg w roku. Tylko sporadycznie, na terenie środkowej Syberii i w północno-zachodniej Rosji, odnotowywano dwa lęgi w roku. Jer gniazduje najczęściej pojedynczo, lecz czasami także w obrębie lub wokół kolonii lęgowych kwiczoła *Turdus pilaris*, gdzie rejestrowano maksymalnie do ośmiu terytoriów. Nie dzieje się tak przypadkowo, gdyż sąsiedztwo kwiczołów zapewnia jerom większe bezpieczeństwo, a ptaki, które się na nie decydują, zawsze mają większy sukces lęgowy ze względu na zmniejszone drapieżnictwo. Terytoria jerów często pokrywają się, częściowo lub całkowicie, z terytoriami zięby zwyczajnej. Zagęszczenie jest bardzo zmienne, a najwyższe – 107 terytoriów/km² – odnotowano w subalpejskim borze. Nie ma dowodów na przywiązanie do miejsca lęgów, stwierdzono natomiast lęgi oddalone o ok. 600 km od miejsca używanego w poprzednim sezonie.

Po przybyciu i zajęciu terytorium samiec rozpoczyna tokowanie, wydając świszczący śpiew, z szeroko rozwartym dziobem i głową przechyloną do tyłu, częściowo rozłożonym ogonem, podniesionym czubkiem, opuszczonymi skrzydłami, i dodatkowo eksponując jasne barkówki, skrzydła i białe lusterko. Czasami też wykonuje niskie, ciche loty z wolnymi uderzeniami skrzydeł. Gniazdo jera

U samca jera
w szacie spoczynkowej
(październik) ciemne partie
upierzenia, szczególnie
na głowie i grzbiecie,
wyraźnie błędną.

tol. Piotr Gruz

jest bardzo podobne do gniazda zięby zwyczajnej i umieszczone w podobnych miejscach, na wysokości 1–15 m nad ziemią (najczęściej do 2 m), w rozwidleniu lub przy pniu drzewa iglastego lub liściastego. Tylko wyjątkowo gniazdo może znajdować się niżej – w zaroślach lub nawet na ziemi. Buduje je wyłącznie samica i mimo że ptaki przez cały sezon łączy głęboka więź, samiec na początku ogranicza się jedynie do ochrony terytorium.

Samo gniazdo stanowi duża, zwarta czara, której część zewnętrzna zbudowana jest z trawy, wrzosu, jałowca, mchów, porostów, kawałków kory brzozy na krawędziach i czasem kawałków sznurka lub papieru. Część wewnętrzna zbudowana jest natomiast z korzonków i mchu, a dość grubą wyściółkę stanowi puch, sierść, pajęczyna i czasami wełna. Średnica zewnętrzna takiego gniazda wynosi 14–16 cm, a wewnętrzna 6–7 cm, wysokość ok. 7,5 cm, a głębokość 3–4 cm (Czarnecki i in. 1982). W przypadku utraty lęgu jery zwykle powtarza go w nowym gnieździe, rzadziej w starym. Do gniazda składa 5–7 jaj mogących mieć bardzo różne ubarwienie, od jasnoniebieskiego po bladozielonawe, ciemnooliwkowobrazowe i nawet różowe. Zawsze są jednak pokryte rzadkimi lub gęstymi czarniawymi plamkami i cętkami, także różowawymi lub fioletoworóżowymi czy rdzawobrazowymi. Również ich wymiary mogą być różne i zawierają się w przedziale 16,5–21,5 x 13,5–14,5 mm (najczęściej 19 x 14 mm).

Jaja wysiaduje tylko samica przez 11–12 dni, lecz pisklęta są już karmione przez oboje rodziców przez 13–14 dni. Sukces lęgowy jest natomiast zależny od liczebności owadów, a w szczególności motyli, stanowiących pokarm piskląt. W niektórych rejonach gniazda często padają ofiarą

pasożytnictwa kukulek - zwyczajnej *Cuculus canorus* lub wschodniej *C. saturatus*. Najwięcej jaj, piskląt i młodych ptaków jest jednak zagrożonych drapieżnictwem ptaków krukowatych, szczególnie czarnowrona *Corvus corone*, wrony siwej *Corvus cornix*, orzechówki *Nucifraga caryocatactes macrorhynchos* i sójki syberyjskiej *Perisoreus infaustus*. Ciekawe jest, że jery może odbywać lęgi już w pierwszym roku życia i jest dość długowieczny jak na luszcza – jeden osobnik przeżył 14 lat i 9 miesięcy.

Przetrwaj zmiany klimatyczne

Przetrawianie, zarówno na terenach lęgowych, jak i podczas wędrówek lub na zimowiskach, zapewnia jerym dość dużą elastyczność pokarmowa, i choć jery ma swoje przysmaki, np. bukiew, może się żywić praktycznie wszystkimi dostępnymi nasionami lub owocami, wliczając grab, brzozę, świerk, sosnę, modrzew, cis, jałowiec, topolę, olchę, dąb, klon, bez czarny, lipę, oliwki, jabłonie, jesion, jarząb, tarninę, głóg, przywrotnik, leszczynę, ligustr, kalinę, dereń, bazykę, borówkę, rdest, szczaw, komosę, łobodę, gwiazdnicę, jaskry, pełnik, rzepak, gorczycę, tasznik, koniczynę, len, fiołki, wiesiołki, pszenicę, babki, przytulie, piołun, słonecznik, turzyce i wiele, wiele innych. Jako urozmaicenie diety, szczególnie latem, lub w razie niedostępności pokarmu roślinnego czy podczas karmienia piskląt jery zjadają również małe bezkręgowce (do 6 mm) i ich larwy (do 20 mm). W tym przypadku także nie należą do wybrednych i mogą zjadać skoczogonki, widelnice, skorki, pluskwiki, mszyce, motyle, chruściki, ważki, muchówki, błonkówki, chrząszcze, pająki, kosarze, roztocze, pareczniki, równonogi i ślimaki.

W okresie letnim jery żerują głównie w niskich zakrzaczach i zadrzewieniach, zbierając owady z kory pnia, gałęzi i liści oraz od czasu do czasu ścigając i łapiąc owady w locie. Zimą i wczesną wiosną żerują zwykle na ziemi, przekopując ściółkę w poszukiwaniu nasion. Mogą żerować pojedynczo, w parach lub w małych grupach, czasami tworząc mieszane stada z ziębą zwyczajną, dzwońcem zwyczajnym *Chloris chloris*, szczygłem *Carduelis carduelis*, makolągwą zwyczajną *Linaria cannabina*, wróblami *Passer* i trzadzlami *Emberizidae*. Zimą, w przypadku gdy ilość pokarmu jest ograniczona, jery często przeganiają inne ptaki, nawet większe lub podobnej wielkości, jak np. zięby zwyczajne.

Warto też wspomnieć o wciąż słabo poznanej przeszłości tego gatunku. Niestety do tej pory nie znaleziono szczątków jery z terenu Polski. Najstarsze skamieniałości jery pochodzą z dwóch rumuńskich jaskiń: Betfia (wczesny plejstocen, 1,8–0,8 Ma) i Bordu Mare (160 000–40 000 lat temu), a nieco młodsze z jaskini Zhoukoudian koło Pekinu (Lucas 2001) oraz dwóch stanowisk na terenie Rosji – Diuktaj (Zelenkov i in. 2008) i Charjaska w basenie rzeki Tugnuj. Nie do końca wiadomo, jak interpretować znalezienie szczątki, gdyż wszystkie znaleziska za wyjątkiem rosyjskich pochodzą z terenów obecnych zimowisk tego gatunku. Możliwe więc, że ptaki zimowały tam od wieków, lecz prawdopodobne jest również, że w chłodniejszych okresach plejstocenu areal lęgowy jery sięgał dalej na południe, podobnie jak np. u krzyżodziobów *Loxia*.

Niestety, nie ma wątpliwości, że obecne ocieplenie klimatu i antropopresja zagrażają bezpośrednio jerom. Szczególnie dotyczy to europejskiej populacji. W Europie w latach 1980–2013 nastąpił umiarkowany spadek liczebności tego gatunku (EBCC 2015) i zarówno długo-, jak i krótkoterminowe trendy liczebności zostały oszacowane jako spadkowe, a sam gatunek na terenie UE jest uznawany za zagrożony wyginięciem. Obecnie liczebność europejskiej populacji oszacowano (na podstawie powierzchni odpowiedniego siedliska) na 15,2–24 mln par, co odpowiada 30,348 mln dojrzałych osobników. Europa stanowi ok. 25 proc. globalnego zasięgu gatunku, tak więc bardzo ostrożne szacunki dotyczące liczebności globalnej populacji mówią o 121,2–192 milionach dojrzałych osobników (BirdLife International 2022), chociaż pamiętajmy, że to tylko szacunki, a do tej pory brak danych o liczebności ze wschodniej części arealu. Mimo to, i mimo malejących trendów liczebności całej populacji, jer został uznany za takson najmniejszej troski, niezagrożony w skali globalnej. Czy jednak słusznie? Choć jest to gatunek bardzo odporny, elastyczny pod względem pokarmowym, bez wątpienia wymaga odpowiedniego borealnego siedliska, o które może być coraz trudniej w obliczu ocieplenia klimatu. Na przykładzie europejskiej populacji widać, że wielomilionowe stada jerów są już najwyraźniej przeszłością. Wiadomo też, że na przykład w Skandynawii sukces lęgowy zmienia się corocznie i jest w dużej mierze związany z liczebnością gąsienic paśnika jesieniaka *Epirrita autumnata* i piędzika przedzimka *Operophtera brumata*, natomiast w rejonie południowego Uralu i południowej Syberii, przy południowych granicach arealu lęgowego występują lata z dużą liczbą lęgów, lecz po nich zwykle następują lata, w których ptaki są w ogóle nieobecne na tych obszarach (Clement i Arkhipov 2016). Najwyraźniej więc południowe siedliska nie do końca im odpowiadają. Miejmy nadzieję, że ten wciąż liczny gatunek nie podzieli losu jeszcze liczniejszego niegdyś gołębia wędrownego i że pozostanie ozdobą zimowych karmników.

Literatura

- BirdLife International 2022. Species factsheet: *Fringilla montifringilla*.
 Clement P. i Arkhipov V. 2016. Brambling (*Fringilla montifringilla*). W: del Hoyo J., Elliott A., Sargatal J., Christie D.A. and de Juana E. (red.), *Handbook of the Birds of the World Alive*, Lynx Edicions, Barcelona.
 Czarnecki Z., Dobrowolski K., Jabłoński B. i Siwek W. 1982. Ptaki Europy: przewodnik terenowy. Warszawa. Wydawnictwo Naukowe PWN.
 Lucas S.G. 2001. Chinese Fossil Vertebrates. Columbia University Press. New York. str. 286.
 Ottaviani M. 2008. Monographie des Fringilles (fringillinés - carduelinés). *Histoire Naturelle et photographies. Ingré*, Éditions Prin, 488 p.
 Sokolowski J. 1958. Ptaki Ziemi Polskich Tom I. Państwowe Wydawnictwo Naukowe. Warszawa. Str. 113-120.
 Tomiałojć L. i Stawarczyk T. 2003. *Awifauna Polski. Rozmieszczenie, liczebność i zmiany*. Wrocław: PTPP pro Natura s. 741.
 Zelenkov N.V., Kurochkin E.N., Karhu A.A. i Ballmann P. 2008. Birds of the Late Pleistocene and Holocene from the Palaeolithic Djuktai cave site of Yakutia, eastern Siberia. *Oryctos* 7:217-226.

W czerwcu na położonych w tajdze lęgowiskach jera wciąż mogą występować intensywne opady śniegu.

fol. Piotr Gyz

W starciu samca jera i samca zięby zwyczajnej...

fol. Piotr Gyz

...zwykle wygrywa...

fol. Piotr Gyz

...agresywniejszy jer.

fol. Piotr Gyz